

Ember és életmű

A 90 éves Kunffy Lajos műtermében

Mint mindig, valahányszor somogytúri otthonában meglátogattam, most is munkában, műtermében találtam hazánk egyik illusztris "Nagy Öreg"-jét, aki -mint mondja,- naponta 3-4 órát rendszeresen festget. /Szemüveg nélkül.../

A műterem -melyet Somogy megye Tanácsa komoly áldozatkészséggel két évvel ezelőtt hozatott rendbe,- máris gazdag múzeuma 70 esztendő következetes művészi hitvallással létrehozott alkotásainak. Ha számban nem is, de a szívéhez nőtt első művektől a munkában levő legfrissebbig lényegében itt van az egész életmű. Sokáig időzünk a néhány éve festett Pihenő ember az érő rozs mellett című képe előtt. Ez, a kompozíciójában, színeiben, technikájában annyira jellegzetes Kunffy-kép nyáreleji határban, érő gabona-tábla szélében megpihenő, öreg magyar parasztot ábrázol. Ami a képen a nézőt az első pillanatra megragadja, az a belőle kiáradó frissesség, a nyár-elő bódítóan illatos, madárdaltól vibráló levegője és a lélek mélyéig bevilágító fénysugárzás, amiket ha egybevetve, egyetlen fogalommal és értékjelző szóval akarnék kifejezni, akkor festészeti terminológiával plein-air-t, filozófiai meghatározással pedig optimizmust mondanék. Pedig a kép témája látszólag ezzel ellentétes eszmei mondanivalót: az elmúlás gondolatát fejezi ki. Ismétlem: csak látszólag. Mert ez elmúlás kaszájára váró ember és az ember kaszájára váró gabona a beteljesülés és az ezt követő változás örök törvényének alávett jelenségek. A herakleitosi dialektikát ennél egyszerűbben, közérthetőbben és egyben művészebb módon kifejezni alig lehetséges. Ezt a képet találok a perc hangulatát leghívebben kifejező szimbólumnak. Ember és életmű viszonyát ecsettel csak igazán elhivatott, nagy művészek tudhatják ekkora kifejező erővel megfogalmazni. Itt áll mellettem a termése mellett pihenő, pátriárka-korú mester és itt tárulkozik ki előttünk a termés: egy hosszú élet munkájának dús kalászokat ringató termése. Nem tagadom, lenyűgöznek az arányok: az alkotó mester ritka magas életkora és az életmű számbeli sokasága, nagysága, noha az itt látható képek mennyiségileg csak töredékét jelentik az egész életműnek. Nincs itt valamennyi Kunffy-kép, csupán ízelítő a valamennyiből. S ami itt van, azt valóban úgy kell ízlelgetni, mint valami igen híres borfajta hét évtizeden át megőrzött évjáratait. Mert a falakról csaknem hetven esztendő művészi munkája tekint le reánk! És milyen színes és élményekben gazdag hetven esztendő!

+

Széket húzunk az ablak mellé, szemben a Kisfaludy-Stróbl Zsigmond által nemrégiben készített s az ablakpárkányra állított Kunffy-fejportréval s a csendes, meghitt beszélgetés szavain lassan visszaballagunk a kezdetekhez:

az élet és az életmű kezdeteihez. A szülőfalutól, az orcii Kunffy-kúriától ha sszú út vezet a művészi beérkezésig. Budapest, München, Párizs az indulás és a beérkezés főbb állomásai.

A teljesség kedvéért jegyezzük fel, hogy 1869 október 2-án született. Azt is érdemes megemlíteni, hogy az édesapa 21 éves korában beállott a Garibaldi zászlaja alatt harcoló itáliai magyar légióba, ahol négy évet töltött s csak a légió feloszlása után, 1865-ben tért haza s telepedett le Orciban. /Az itáliai magyar légió életéről igen érdekes könyvet írt s adott ki éppen 50 évvel ezelőtt./ Orciban -kereskedő szüleinek támogatásával- gazdálkodásba fogott s 1868-ban megházasodott. Ebből a házasságból született Kunffy Lajos.

A festészettel már kaposvári gimnázista korában kezdett foglalkozni, előbb egy Gelimberti nevű, olasz származású festő, majd egy Bécsből ^{Bécsből} Somogyba került magyar festő, Koroknyai /Trost/ Ottó irányítása mellett. /Utábbi később Budapestre került s Benczur Gyula tanítványaként elnyerte a Munkácsy-díjat s Párizsba ment./ A gimnázium elvégzése után joghallgató lesz Budapes ten s mint vendéghallgató, beiratkozik a Mintarajziskolába. Itt Greguss János osztályába kerül. A gipszmodellek rajzolgatását megútván, félév múlva Vágó Pálnál, az akkor legdivatosabb festőnél jelentkezik s annak lesz tanítványa. Amikor Benczur Gyulának: "Hunyadi László végbúcsúja" c. hatalmas festményét az eredetivel azonos nagyságban lemásolta, szülei sem elleneztek, hogy a festészetet válassza élethivatásul. Már csak azért sem, mert közben befejezte jogi tanulmányait is. Így került Münchenbe, Hollósy Simon magániskolájába. Itt tagja lesz annak a baráti körnek, amely a Lohengrin-kávéházban Hollósy Simon körül kialakult. Lyka Károly: "Magyar művészet Münchenben 1867-1896" című könyvében írja, hogy "Kunffy Lajos volt ennek a körnek egyetlen doctor jurisa, eleganciája rávallott az egykori jurátusra." Termékeny félesztendőt tölt Hollósy iskolájában. A második félévben -Hollósy helyeslésével- már az Akadémián tanul Hackl professzor irányítása mellett. Az itt uralkodó szellemet azonban hamar megelégette. Az előtte Münchenben tanuló generáció /Csók, Réti, Ferenczy, Márk, Iványi-Grünvald/ már visszatértek Párizsból s csodákat beszéltek az ottani művészeti atmoszféráról. A századforduló művészetének Párizs a Mekkája. 1892-ben már Kunffy Lajost is ott találjuk, a Julián-akadémián, ahol Benjamin Constant és Jean Laurens voltak a mesterei. 1894-ben befejezi itteni tanulmányait s ekkorra már -mindössze 24 éves!- tárlaton is szerepel a párizsi Salon-ban, Teázó társaság c. képével. A Hollósy-iskola körül tömörült fiatal magyar festők baráti köre vissza vonzza Münchenbe, ahol kibérel egy Uhl nevű cseh festő műtermét s 1895-ben itt festi meg a milleniumi kiállításra első nagy képét, a Jób szenvedését. Párizs után nagyon ósdinak találta a müncheni légkört, Hollósy is Nagybányára költözött s Kunffy Lajos is csakhamar visszatér Párizsba, ahol néjány esztendőt s a nyarak nagy részét

kivéve, -1901-től már feleségestől- egészen az első világháborúig tartózkodik. Lakásuk a Villa Monceau 2.sz. alatt, a műterem pedig ehhez közel, a rue Bayen 31.sz. alatt volt, ~~abban az utcában, ahol Munkácsy is lakott és dolgozott.~~ Bejárós volt Munkácsyhoz s a vele való érintkezésből sok érdekes dolgot jegyzett fel.

Pezsgő, eleven társadalmi életet él Párizsban a fiatal Kunffy-házaspár. Szalonjukban s a műteremben a francia politikai élet és a párizsi művészvilág színe-java megfordul. Bennünket főként a művészek érdekelnek s méltán, mert olyan személyiségek bíráló és buzdító tekintete pihent meg a fiatal magyar piktor készülő képein, mint Rodin, Albert Besnard, Shermitte, Dagnan-Bouveret, La Touche, Lucien Simon, Charles Cottet, Mésnard, stb. Ilyen környezethatás alatt csiszolódik egyénivé művészi ázlése, ábrázoló készsége. Tanulmányútjai Itáliában, Sziciliában, Tuniszban, Spanyolországban, csak kóstolgatás más országok levegőjének, színeinek, embereinek, más tengerek fényeinek megismerése céljából. Bizonyos, hogy termékenyítő impulzusokat kapott művészete a bejárt országok művészetétől, természeti adottságaitól. "Wie wird mich noch der Sonne frieren", - sóhajt fel Velencétől búcsúzván középkori honfitársa, Dürer Albert, - mert Németországban nincs olyan fénye a napnak, mint olasz földön és az olasz tengeren; de azt a napfényt, amely a velencei festők képein árad el, Dürer magával vitte ködös hazájába...

Bennünket, akik most izlelgetjük ezt, az egész civilizált világnak a kultúrájában fogantatott művészetet, -anélkül, hogy a sznobizmus gyengeségébe esnénk, - rabul ejt ennek a színes, mozgalmas művészéletnek a varázsa. Művészi tekintélye, széleskörű műveltsége révén olykor bizalmas diplomáciai küldetésben is helyt kellett állania. Ha memoir-jait valaha kiadja, igen érdekes adalékokkal fogja gazdagítani az európai és a magyar diplomácia történetét. Uralkodók tisztelték meg asztalukat az ő vendégül látásával, s népek sorsát intéző történelmi személyiségek vállalták a barátságot a francia becsületrend magyar származású lovagjával... Ez mind, mind benne van, mint érett gyümölcsben az aroma, abban az életműben, amelynek keresztmetszetében e műterem falai között gyönyörködhetünk, s amelyet teljes egészében boldogan és büszkén a magunkénak nevezhetünk.

A művész számára mindezt azonban mégsem jelentett többet, mint a tanulás, a fejlődés, az élményben való gazdagodás különféle lehetőségeit. A nagyvilágot s benne a művészet más-más fajta tükröződését csak azért kívánta látni, hogy a saját felfogását még tudatosabban építhesse ki művészi hitvallássá. Ez a hitvallás a plein-air-ben nyerte végső megfogalmazását. Az eddig vezető út, ha kezdettől fogva nem is töretlen vonalban, de a kétkedés és kutatás mellékösvényein következetesen vitt a megismerés, a végső igazság megtalálása felé.

Ennek az útnak egy rövidke szakaszán találkozunk Kunffy Lajossal az impresszionizmus követői között is. A művészlélek érzékenyebb minden impul-

zussal szemben. Egészen természetes, hogy párizsi akadémiai növendék korában megismerkedett az ott akkor már kifejlődött új irányzattal, amelyben sok értéket talált mind a színezés, mind a megjelenítés megoldásában. Ám az impresszionizmus némely, hazai követőivel szemben -akiknél az új irányzat csak a tehetségtelenség takarójául szolgált,- Kunffy Lajos a rajzot sohasem hanyagolta el, mert szerinte az az alapja a képnek. Keresett és talált is megoldást a klasszikus mestereknek a rajzolás fontosságáról vallott értékes hagyományai és az új irányzat színező és komponáló felfogása között. Mint művészetének e korszakáról meséli, az 1899.-i párizsi világkiállításon Kunffy egyik mesterének, Eugène Carrière-nek impresszionista képei, amelyek a rajz és forma törvényeinek a tiszteletbentartásával próbáltak új lapokat nyitni a piktúra történetében, igen megtetszettek Hermann Ottónak is. Ez a fajta impresszionizmus azért ragadta meg Hermann Ottót, mert amit idehaza látott a festészet területén ilyen címen grasszálni, az nem volt egyéb, mint rejtekhely a kontárok számára. Kunffy Lajosnak klasszikus tőről sarjasztott impresszionizmusát tehát nincs oka megtagadnia. De semmiféle más "izmus" nem tudta -időlegesen sem- letéríteni az áradó fény, a levegő, a színek és a kompozíció harmóniájának, a plein-air követésének az útjáról.

+

Kunffy Lajos csaknem hetven éve kiállító művész már s egészen a legutóbbi évtizedekig sokkal ismertebb volt külföldön, mint idehaza.

Lássuk csak a tényeket!

Párizsi éveiben a Champs de Mars-i Nagy Szalon állandó kiállítói közé tartozott. A Salon d' Automne 1903-ban első "sociétaire"-jévé /zsürimentes kiállító művészévé/választotta. Közvetlenül az első világháború kitörése előtt Georges Petit-nél mutatott be nagyszabású önálló kiállítást, 144 db, túlnyomóan magyar tárgyú festménnyel. /E kiállítás anyaga a közbejött első világháború következtében kintrekedt s csak hosszas huza-vona után, 1924-ben, jelentős károsodással került vissza Budapestre./

A két világháború közötti időszakban a Műcsarnokban /1927/, a Tamás-Galériában /1942/; a felszabadulás után pedig az Ernst Múzeumban /1954/ szerepel önálló kiállításokkal. A munkás 70 esztendő alatt a felsoroltakon kívül minden jelentősebb nemzetközi tárlaton is sikeresen szerepelt képeivel, amelyek ~~közül~~ közül nem egy külföldi múzeumok és intézmények /Bukarest, Milánó, Párizs, Róma/ tulajdonába került. Legtöbb műve azonban Magyarországon látható. Néhányat a Szépművészeti Múzeum és a Fővárosi Múzeum vásárolt meg s mostani minisztériumainknak csaknem mindgyikében található Kunffy-kép. Jelentékeny számú, nagy méretű képet ajándékozott a kaposvári Rippl-Rónai Múzeumnak, ahol gyakran szerepel kiállításaiival. Legutóbbi, retrospectív kiállítását 1956 nyarán rendezte meg ugyanitt.

A művész szerény és áldozatos elvonulása a nagyvilág zajától oly távol-
eső kis somogyi faluba, mintha egy kissé a hálátlan feledés függönyét húz-
ta volna életének Párizszal végződő és Somogytúrral kezdődő korszakai kö-
zé. Pedig Somogytúr nem a lemondást, a munkától és sikerektől való vissza-
vonulást jelentette, hanem életének egy új korszakát, amelyben egy Petőfi,
egy Ady, egy József Attila hazaszeretetének lírai entuziazmusával fogott
hozzá kis falujának, a Balatonvidék tájainak és a tágat formáló dolgozó
emberek életének szépségeit és mindenekfelett valóságait megörökíteni. Tu-
datos művészi és politikai program végrehajtását hirdeti ez a korszaka
életének. Aki tagadná ezt a tényt, s csupán a körülmények által megszabott
téma-leszűkülést látná a somogytúri évek termésében, azt emlékeztessék a
tények: Kunffy Lajos Párizst Somogytúr levegőjével és színeivel hódította
meg s a világ számos fővárosában ugyancsak somogytúri képei tanuskodnak
életműve e szakaszának céltudatossága, programszerűsége mellett!

Ideje volna már, ha hivatalos művészetpolitikánk /elsősorban a művészet-
történeti irodalomra gondolok/ ebből a szemszögből mérné fel és értékelné
a 90 éves művész munkásságát.

+

El kell végre dönteni, hová helyezhető el Kunffy Lajos életműve!

Ebben, az igénytelen kis írásban nem vállalkozhatok arra a feladatra,
hogy életművének helyét a magyar festészet történelmi folyamatában kijelöl-
jem. Ezt végezzék el -éspedig mielőbb!- az erre hivatottak! Annyit -ameny-
nyire néhány esztendő barátságunk alatt Kunffy Lajost és életművét megis-
merni alkalom volt- világosan látok, hogy egy olyan szellemi háromszögben
helyezhető el művészi felfogása, kompozíciója, színeresése, technikája
alapján, amelynek egyes csúcsait Munkácsy, a barbizoniak és Hollósy nevé-
vel jelölhetünk. Sietek előrebozsítani, hogy ezzel a kidolgozatlan, ~~skiccszerű~~
skicc-szerű meghatározással csupán szemléltetni akartam, és nem a Kunffyra
gyakorolt különféle hatásokat igazolni, vagy pláne: megmagyarázni. Egyik
néhai professzoromtól hallottam: "Minden műalkotáson ott van az alkotó lé-
lek arcképe." Ezt a megállapítást idézi fel bennem minden egyes Kunffy-
kép látása. Mert bár Munkácsy-hangulatot idéz legkorábbi alkotásainak egyi-
ke, a Jób szenvedése; a barbizoniakat jellemző paysage intime büvöli el
a nézőt a normádiai és hazai tájképeinek láttán; s Hollósy Simon zsánerké-
peire gondolok, amikor világhírű cigányképeit s a paraszti életből merített
témájú képeit szemlélem; mégis mindez nem irányító, az egyént akaratótól
megfosztó hatások követésének kivetítődését ~~szöki~~ jelenti Kunffy Lajosnál.
Az igazi művész sohasem másol, sem művészeket, sem a természetet, hanem
alkot. A hene rögtönzéssel felvázolt szellemi háromszöggel tehát csak a
határt kívántam érzékeltetni, amelyen belül kell keresni Kunffy Lajos he-
lyét. Képei annyira jellegzetesek, hogy bármiféle hatást keresni bennük erőlt-
tetett és nevetséges törekvés volna. Csak ahogyan megragadja a témát; csak

az élmény-azonosság; csak az a mélységes tisztelete a természeti valóságnak ahogyan azt a művész szemléli, s amit a változó természeti valóságból a maradandóság számára megörökíteni kiragad: csak az -és csak annyi!- emlékeztet azokra, akiknek a klasszikus nagyságához a maga alkotásait igényességükben hozzámérte. Ez a magasfoku igényesség és a művészi alkotás mélységes tisztelete az, amiről minden Kunffy-kép azonnal és messziről felismerhető. Ő maga ezekről a dolgokról így nyilatkozik: "Én magam azt tartom, hogy sokaktól tanultam, de senkit sem utánóztam, mesterem a nagy Természet volt, amelynek szépségében gyönyörködtem."

Témája a teljes élet, ~~amelyből nemcsak azt látja meg, amit a dolgok az avatatlan szemlélőnek láttatni engednek, hanem meglátja a változó ~~életben~~ életben lezajló folyamatok mélyebb összefüggéseit is.~~ Születés és halál; az ember alkotó tevékenységének csodálata; és a társadalomból kirekesztettek iránti együttérző részvét telítik mélyebb értelemmel a változatos témákat. De nem absztrahál, nem töpreng, mint egykor Dürer; a valóságból soha ki nem lép, csak láthatatlan esetvonalokkal írja bele valahová, a kép mélyebb színeibe a maga szerény, de határozott különvéleményét. Nem véletlen, hogy a műterem főfalán ~~látta~~ látható Somogytúri temetés c., hatalmas képével hódította meg Párizst. A halál döbbenetes misztériuma ebben a képben a félévszázad előtti magyar paraszti élet néprajzi és szociológiai dokumentációjával ötvöződve jelentkezik. A Jób szenvedésében teljességgel az emberi indulatok -gúnyolódás, fizikai és lelki gyötrelmek- kaptak hangsúlyt. Ennyire nyíltan aztán nem is nyilvánít többé érzelmeket s ezt a magatartását némelyek passzívitásnak minősítették, holott csak egy érzékeny lélek feltűnést kerülő szerénysége vonul meg művészi álláspontja mögött, amely mindig fenntartotta magának a jogot, hogy a maga módján harcoljon a társadalom hazug konvenciói ellen. Ebből a felfogásból és nem kuriózum-hajszolásból születtek világszerte ismert cigány-zsánerképei. A lebecsült népi zsánert a történelmi festmények magas igényeihez és távlataira tudta fejleszteni. A nép életének ez a valóságú ábrázolása eszmeiségben Petőfi és Arany népies felfogásával tart rokonságot.

+

Hét évtizedes alkotó munkássága alatt mindvégig mint a somogyi tájnak és népének festője szerepelt. Szerényen, de állhatatosan ragaszkodott élményeihez, melyeket környezetéből, a falu életének megfigyeléséből merített. Ezt a festészetet halknak, bensőségesnek lehet nevezni, a festőt megértőnek a dolgok iránt. Festményeit azért becsülték mindig is, mert egyszerűen, különösebb áttételek és bonyodalmak nélkül kapcsolódnak a valósághoz, alakjai mindennapos helyzeteket elevenítenek meg. Művészetét a béke, az alkotás békéje ragyogja be, ez az ő külön, egyéni, úgy is mondhatnám: lelki plein-air-je.

A felszabadulás után, különösen a fordulat évét követő fejlődés a szocialista realizmus felé megélénkítette alkotó kedvét. Meggyőződéssel vallja Révai Józseffel, hogy "a szocialista realizmus nemcsak téma, nemcsak közérthetőség, nemcsak stílus kérdése, hanem az eszmei tartalom kérdése is. A művésznak harcosan, pártosan ki kell fejeznie tudni a harcoló és építő nép érzelmeit és törekvéseit." A szocialista realista alkotómódszer elterjedése csaknem hét évtizedes működésének teljesítményeit igen becsessé tette, mesterségbeli tudása élő hagyományt jelent. Legújabb festményeit a születő új világ eszmei ihlették meg. Az új falu típusaival foglalkozik, elkészítette a somogytúri tanácselnök portróját, kedves jellemzést adott egy falusi népkönyvtárossról, stb.

A felszabadulás óta műveltségben is felnőtté lett somogyi nép megértette, megismerte és magáénak vallja Kunffy Lajosnak a somogyi parasztokat, egyszerű dolgozókat halhatatlanná avató művészetét. Mert mint Lenin tanítja: "A művészet a népé. A művészetnek legmélyebbreható gyökereivel utat kell találnia a széles dolgozó tömegek legsűrűjébe. A művészetnek egyesítenie kell magában ezeknek a tömegeknek érzéseit, gondolatait és akaratát, fel kell emelnie a tömegeket." Kunffy Lajos művészete betöltötte ezt a hivatást, nem élt, nem dolgozott hiába. Nevét a nép a felismerés folyamatával egyenes arányban zárja mind mélyebbre a szívében, s ennél többet halandó ember nem kívánhat, mert ez már maga - a halhatatlanság!

+

A matuzsálemi korról a háta mögött, nem a múltban él ez a még mindig élénk mozgású aggastyán. A jelenről és jövőről beszél a legszívesebben. Nagy lelkesedéssel készül arra a mindenképpen érdekes tárlatra, amelyet a ma élő, három legöregebb alkotóművész /Csók István, Vedres Márk, Kunffy Lajos/ műveiből rendeznek a jövő év tavaszán Budapesten.

Kunffy Lajos szívével-lelkével a ma embere, az új világot építő társadalom nagyértékű tagja, így értékeli őt államunk is, amikor 90. születésnapja alkalmából a Munkaérdemrend-kitüntetésben részesít, s akinek további sikereket s éveikhez még számos éveket, nem lankadó testi és alkotó erőt és jó egészséget kíván a dolgozó magyar nép s szűkebb hazájának, a Dunántúl népek forró szeretete!

S z a b ó G y u l a